

_____ *hokimligi*
maktabgacha va maktab ta'limi
boshqarmasi

_____ *maktabgacha va*
maktab ta'limi bo'limi tasarrufidagi
___-umumiy o'rta ta'lim maktabi
tarix fani o'qituvchisi

_____ *ning*
20__-20__-o'quv yili uchun
“YOSH TARIXCHI” NOMLI

TO'GARAK
HUJJATLARI

To'g'arak a'zolari haqida ma'lumot

№	Familiya ismi va sharifi	Tug'ilgan sanasi	Sinfi	Manzili (to'liq)	Ota-onasi (Ismi sharifi)	Telefon (uy yoki mobil)	Izoh
1.							
2.							
3.							
4.							
5.							
6.							
7.							
8.							
9.							
10.							
11.							
12.							
13.							
14.							

15.							
16.							
17.							
18.							
19.							
20.							
21.							
22.							
23.							
24.							
25.							
26.							
27.							
28.							
29.							
30.							

O'tkazilgan xona _____

20__-20__-o‘quv yili uchun tuzilgan tarix fanidan “Yosh tarixchilar”
to‘garagining
ISH REJASI

№	To‘garak mavzusi	To‘garak o‘tiladigan sana	Soat	Izoh
1	Ijtimoiy iqtisodiy o‘zgarishlar		1	
2	Ilk o‘rta asr davlatlari		1	
3	Eftaliylar davrida ijtimoiy iqtisodiy o‘zgarishlar		1	
4	O‘rta osiyo xalqlari Turk xoqonligi davrida		1	
5	G‘arbiy Turk xoqonligi		1	
6	Mahalliy hokimliklarni tashkil topishi		1	
7	XV asr oxiri XVI asr boshlarida Xuroson va Movorounnahrda siyosiy vaziyat		1	
8	Dashti Qipchoqdagi siyosiy ahvol .Muhammad Shayboniyhon		1	
9	Movorounnahrda shayboniylar hukumronligi o‘rnatilishi		1	
10	Z.M. Bobur buyuk davlat arbobi va mohir sarkarda		1	
11	Buxoro xonligi		1	
12	XVI asrlarda Buxoro xonligida ijtimoiy –iqtisodiy hayot		1	
13	XIX asr o‘rtalarida O‘rta osiyo davlatlari hududi va aholisi		1	
14	XIX asr o‘rtalarida o‘zbek xonliklarining ma‘muriy boshqaruv tizimi		1	
15	XIX asr o‘rtalarida o‘zbek xonliklarining ijtimoiy-iqtisodiy hayoti		1	
16	XIX asr o‘rtalarida o‘rta osiyo xalqlari madaniy hayoti		1	
17	Rossiya imperiyasini O‘rta osiyoni bosib olish uchun istilochilik harakatini boshlashi		1	
18	Toshkentni bosib olinishi		1	
19	Yevropaliklarni mustamlakalar uchun kurashi		1	
20	Yangi davr boshlarida G‘arbiy yevropa mamlakatlarida ijtimoiy iqtisodiy hayot		1	
21	Yevropada reformatsiya . Germaniyada dehqonlar urushi		1	
22	Angliyada qirol hokimiyatini kuchayishi		1	
23	Fransiyada mutloq monarxiya		1	
24	XVI –XVII asrlarda Rossiyaning siyosiy va iqtisodiy ahvoli		1	
25	Niderlandiya burjua inqilobi.Milliy ozodlik kurashi		1	
26	Yevropada uyg‘onish davri madaniyati		1	
27	Ilm –fan taraqqiyoti		1	
28	XVII asrda Angliya burjua inqilobi . Sanoat tontarishining boshlanishi		1	
29	Angliyada fuqarolar urushi va uning oqibatlari		1	
30	Fransiyada uchinchi respublika va 1871 –yil 18 mart davlat to‘ntarishi		1	
31	XIX asr oxiri va XX asr boshlarida Fransiyada iqtisodiy va siyosiy hayot		1	
32	Fransiyaning ichki siyosati		1	
33	Fransiyaning tashqi siyosati		1	
34	Germaniya XIX asr oxiri XX asr boshlarida Imperiyani tashkil topishi		1	

Mavzu: Ijtimoiy iqtisodiy o‘zgarishlar

Mashg‘ulot maqsadi: **O‘quvchilarda** Ijtimoiy iqtisodiy o‘zgarishlar **yuzasidan** bilim berish

Qadimgi Turon diyorida zamonasining buyuk davlatlaridan Qang‘ (Kanguy) davlati va Kushon podsholigi ravnaq topgan davrda yuksalish boshlangan edi. Bu siljishlar albatta mamlakat aholisining ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy va siyosiy hayotida muhim o‘zgarishlarga olib keldi. Shaharlarning soni ko‘paydi va hududi kengaydi, hunarmandchilik, savdo-sotiq va madaniy hayotning markaziga aylandi.

Vohalarda yirik sug‘orish tarmoqlari qazilib, sug‘orma dehqonchilik maydonlari kengaydi. Suv tegirmoni, chig‘ir va charxparaklar kabi suv inshootlari kashf etildi. Oqar suv sathidan birmuncha balandlikda joylashgan maydonlarga suv chiqarib obod etildi. *Qadimgi* davrda g‘allakorlik, sholikorlik va polizchilik bilan bir qatorda paxtachilik va bog‘dorchilik maydonlari kengaydi. Mamlakatning dasht va tog‘old mintaqalarida yashovchi ko‘chmanchi va yarim ko‘chmanchi aholining o‘xroq hayot tarziga o‘tishi kuchaydi. Oibatda dehqonchilik uchun yaroqli obikor yerlarga bo‘lgan ehtiyo, tobora oshib bordi. Naujada qo‘na va bo‘z yerlarga suv chiqarilib, katta-katta ekin maydonlari barpo etildi. Bunday obodonchilik ishlarini amalga oshirishda el-yurtning ijtimoiy hayotida kattagina nufuzga ega bo‘lgan mulkdor tabaqa vakillan, qishloq oq-soqollari hamda qabila boshliqlari sarkur-ishbohi sifatida faol qatnashadilar. Qo‘riqlarda o‘ralgan yerdagi maydonlarining ma‘lum bir ulushi ularning qo‘liga o‘tadi va merosiy mulkiga aylanadi. Shu tariqa kattagina yer egaligiga asoslangan mulkdorlar tabaqasi shakllanadi.

Sarkorlar o‘zlariga tegishli yer maydonlarini sug‘orish tarmoqlarining yuqori qismidan, ayniqsa to‘g‘on boshi atrofida ajratib oladilar. Bu yo‘l bilan ular suvdan dehqonchilikda bemalol foydalanish, suv taqsimotini nazoratga olib, qishloq aholisi ustidan o‘z ta‘sirini o‘tkazish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Shu tariqa ular ziroatkor aholi ustidan hukmronlik qila boshlaydi. O‘sha zamonda ular **dehqonlar** deb atalgan.

Dehqonlar shaharlarda hashamatli qasr va saroylarga, savdo va hunarmandchilik do‘konu-rastalaridan iborat kattagina xo‘jalikka

ham ega edilar. Qishloqlarda esa, ekinzor paykallardan tashqari, ularning ko‘shk va istehkomli qo‘rg‘onlari, objuoz-u moyjuoz va tegirmonlari bo‘lardir. Qishloqlarda qishin-yozin mehnat qilganlar. Bulardan tashqari, har bir katta yer egalari 30-40, 50-100 va ba‘zan undan ortiq maxsus askariy guruhi — **chokhai**lari bo‘lgan. Chokarlar baquvvat va abjir hamda o‘z xojasiga sadoqatli o‘spirinlardan tanlab olingan. Bunday sodiq va jangovar chokarlari bilan dehqonlar yov hujumi paytlarida dushmanga qarshi harbiy yurishlarda qatnashardi. Osoyishtalik zamonda esa chokarlarga suyanib, qishloqning ziroatkor ahli ustidan hukmlarini o‘tkazardi.

Avvalda o‘z qaramog‘idagi xizmatkorlari mehnatidan foydalanib kelgan dehqonlar keyinchalik turli yo‘llar bilan qishloq jamoalari ustidan hukmronlik qiladigan, bora-bora ular kuchidan foydalanadigan bo‘ladilar. Shunday qilib, mamlakatda yerga egalik qilish munosabatlarining shakllanishi bilan qishloq jamoalari ichida yirik yer egalari bo‘lmish dehqonlar bilan bir qatorda **kadivarlar** tabaqasi ham paydo bo‘ladi. Mamlakatda yer-suv mulkchiligining xususiyligi ortib borishi bilan kadivarlarning soni asta-sekin ko‘payib, dehqonchilik xo‘jaligining asosiy ishlab chiqaruvchi kuchlaridan biriga aylangan.

V asrning o‘rtalariga kelib, garchi ekin yerlarining ma‘lum bir qismi mulkdor dehqonlar qo‘l ostidagi mulklardan iborat bo‘lsa ham, ammo ziroatkor vohalardagi obikor yerlarning asosiy qismi hali ham qishloq jamoalarining qaramog‘ida edi.

Uyga vazifa berish

O‘quvchilarni baholash

Sana: “ ___ ” _____ 20__-yil. Sinflar: _____. To‘garak rahbari: _____

Mavzu:Ilk o‘rta asr davlatlari

Mashg‘ulot maqsadi: O‘quvchilarda **Ilk o‘rta asr davlatlari** yuzasidan **bilim berish**

Zaiflashib borayotgan Qang‘ davlatidan bi- rinchi bo‘lib Xorazm ajralib chiqadi. Uni mahalliy afrig‘iylar sulolasiga mansub xo- razmshohlar idora qila boshlaydi. III asr o‘rtalarida Xorazm davlatining poytaxti dastlab hozirgi Qoraqal- pog‘istonning Ellikqal'a tumanida joylashgan qadimgi Tuproqqal'a shahar xarobasining o‘rnida bo‘lgan.Poytaxt mudolaa ihatidan n hoyatda mustahkam qunlgan. Sha harning mustahkam lab' nntli (g‘ulomgardish) — darvoza og‘zi isteh- komi — darvozaxonasi bo‘lgan. Darvoza qarshisida shahar markazini kesib o‘tgan ko‘char ng har ikki tomoni bo‘ylab shah?rliklarring turar |oylari joylashgan. Snahar markaz lan yuqoriroqda loodatxona majmuasi, uiung shimolr g‘arbiy burchak qismida esa balandligi 25 metr bo‘lgan uch minorali xorazmshohlar qasri qad ko‘targan. Bu davrda Xorazmda atrofi mustahkam devorlar bilan o‘ralgan shaharlar, istehkomli qishloqlar juda ko‘p bo‘lgan ichida shoh o‘ziga yangi saroy qurdiradi. Xuddi shu vaqtdan boshlab Xorazmning shohlari oldi tarafiga shoh va orqasiga suvoriy tasvirlari tushirilgan kumush tangalar zarb etib, mamlakatning ichki va tashqi savdo munosabatlarini mustahkam o‘rnatib oladilar.Abu Rayhon Beruniyning yozishicha. xorazmshohlar unvoni dust- lab siyovushlar sulolasi tomonidan qabul qilingan. Miloddan awalgi VRI asrda shakllangan qadimgi Xorazm davlatini awal ahamoniylar, so‘ngra

esa afrig‘iylar boshqargan. Beruniy bu haqda «Siyovush ibn Kayxusravning Xorazmga kelishidan... tarix oldilar. Shu vaqtdari Kayxusrav... turk podsholari (ustidan) hukmronligini yurg‘izgan edi» deb yozgan. O‘sha zamonda Kayxusrav, Saksdtar, Farasmar., Xusrav kabi hukmdorlar «Xorazmshoh» unvoniga sazovar bo‘lishgarModdiy-madaniy topilmalaridan ayon bo‘lishicha, RII asrda Xorazm hududida iqtisodiy-siyosiy jihatdan rnustaq.l bir nechta sug‘orma dehqonchilik vohalarni bosnqargan mayda hok imliklar tarkib topgan. Tuproqqal'adan qorida burgut qo‘ndirilgan tojdor hukmdor **haykal**, yoki Anqaqal'a yaqinidan esa qo‘lida shohbozlochin tutgan tojdor tasviri so‘qilgan tangananing topilishi shubhasiz hukmronlik ramzidan dalolat beradi. Bu davrda X Drazmda sug‘orma dehqonchilik, hunar- mandchilik, chorvachil.k va savdo-sotiq, ilm-fan, san'at. xususar haykaltaroshlik yuqori darajada rivoj topgan. III asrdayoq Qang‘ davlatidan ajralib mustaqill.kka erishgan Xorazm o zaro kurashlarda g‘olib chiqadi. Natijada afrig‘iylar sulolasi hukmronligiga asos soli- nadi.

Xorazm xioniylar, kidariyiar, ettallar hamda Turk xoqonligi dav- rida ham o‘zining siyosiy mustaqilligini saqlab qolud" Vizanryauk tarixchi Menandr Xorazm VI asrning 60-yillarida Vizantiya va turklar bilan diplomiatik aloqalar olib borganligi to‘g‘risida ayrim ma'lumot- larni qayd etgan.

Uyga vazifa berish

O‘quvchilarni baholash

Maktab MMIBDO‘ _____ Sana _____ 20__yil

Sana: “ ” _____ 20 __-yil. Sinflar: _____. To‘garak rahbari: _____

Mavzu: Eftaliylar davrida ijtimoiy iqtisodiy o‘zgarishlar

Mashg‘ulot maqsadi: O‘quvchilarda **Eftaliylar davrida ijtimoiy iqtisodiy o‘zgarishlar** yuzasidan **bilim berish**

Eftallar davlatiga birlashgan aholining etnik tarkibi xilma-xil bo‘lgan. Ularni ijtimoiy-iqtisodiy hayoti esa bin Jinchida sinikidan keskin farq qilgan. Eftallari kelib chiqishiga ko‘ra ko‘chmanchi qabilalarga marsubligi tufayli chorvachilik bilan shug‘ullanib, yaylovlarda o‘tov qurib yashaganlar. Keyinchalik eftallar zabt etgan yerlarda savdo-sol rivojlandi. Shunday qilib yillar o‘tishi bilan ular omilkor mahalliy aholi oilasiga qo‘shildi.

To‘xtariston va Sug‘d dehqonchilik hamda bog‘dorchilikning rivoj topgan markazi hisoblanardi. Qashqadaryo va Zarafshon vodiylarida g‘alladan tashqari sholi ham yetishtirilgan. Xitoy manbalari qayd etilishicha, V-VI asrlarda Sharqiy Turkiston va O‘rta Osiyo yerlarida paxta ekilgan. Uning tolasidan oppoq va nihoyatda maydon mato to‘qilgan. Xitoy bozorlarida bunday matoga talab katta bo‘lgan. Chunki o‘sha davrlarda Xitoyda paxta hali ekilmas edi.

Aholining dashtliklarda yashovchi yarim ko‘chmanchi qismi chorvachilik, xususan qoramol va qo‘y-echkilar boqish, tuyachilik, tog‘li va tog‘oldi mintaqalarida esa yilqichilik bilan shug‘ullanishgan. Farg‘ona vodiysi hamon zotli arg‘umochlari bilan mashhur edi.

Ziroatkor yerlarning kattagina qismini ham qishloq jamoalari asarrufida bo‘lsada, ammo mamlakatdagi yer maydonlari mung‘un ma‘lum bir qismi dehqonlar qo‘lida va ibodatxonalar ixtiyorida bo‘lgan. Buning natijasida qishloq jamoasining kashovarzi — er tili qo‘shchilari ma‘lum darajada dehqonlarga tobe bo‘lib, ularga qaram kadivarlarga aylana borgan.

Yaylovlarning asosiy qismi esa qabila va urug‘ jamoalari hamda ularning oqsoqollari — xvabulari tasarrufida edi. Hozirgi vaqtda ham Toshkent vohasi va Janubiy Qozog‘iston yerlarining bir qismini suv bilan ta‘minlab turgan **Zog‘ariq (Zovariq)** va **Bo‘zsuv**, Samarqand viloyati janubiy tumanlarining asosiy suv manbasi **Darg‘om** kanali V asrda barpo etilgan eng yirik sug‘orish tarmoqlaridan hisoblanadi.

Xuddi shu davrda Chag‘oniyon (Surxondaryo), Samarqand, Buxoro, Kesh (Shahrisabz), Naxshab (Qarshi) va Toshkent atroflari to‘la o‘zlashtirilib, alohida-alohida dehqonchilik vohalari shakllanadi. Keyinchalik bu vohalarda yer egasi bo‘lgan dehqonlarning siyosiy mavqeyi oshib, ular yetakchilik qilgan kichik hududga ega voha hokimliklari vujudga keladi.

Tashqi savdo bo‘jidan manfaatdor bo‘lgan eftallar «**Ipak yo‘li**» o‘z nazoratlan ostida tutib turishga harakat qilgan. Xitoy, Hindiston, Eron va Vizantiya bilan bo‘lgan xalqaro savdoda faol qatnashardi. Ipak yo‘li savdosida soso‘niy savdogarlari bilan raqobatda asosan sug‘diylar vositachilik rolini o‘ynardi.

Xalqaro savdo aloqalarining rivojlanishi bilan mamlakatda tanga pul muomalasi tartibga solinar. Ichki va tashqi savdo munosabatlari — da eftallar dastavval soso‘niy hukmdorlarining kumush tangalaridan keng foydalanadilar. Bular tashqari, Buxoro, Povkand, Vardona, Naxshab, Samarqand va Xoiazmda mahalliy hokimlar tomonidan chiqarilgan chaqa tangalar mamlakatning ichki savdosida keng muomalada bo‘lgan. Bu mamlakat hayotida mahalliy voha hokimlari katta nufuzga ega ekanidan dalolat beradi.

Uyga vazifa berish

O‘quvchilarni baholash

Maktab MMIBDO‘ _____ Sana _____ 20 __yil

vab-saytimiz: Zokirjon.com

Hujjat Word variantda beriladi.

Zokirjon Admin bilan

**90-530-00-68 nomerga murojaat qilishingiz,
shu nomerdagi telegram orqali bog'lanishingiz
yoki nza4567 izlab telegramdan yozishingiz
so'raladi.**

**Telegramda murojaatingizga o'z vaqtida javob
beriladi**

**Tarix fanidan 34 soatli to'garakni to'liq holda
olish uchun telegramdan yozing.**

Narxi: 15 ming so'm

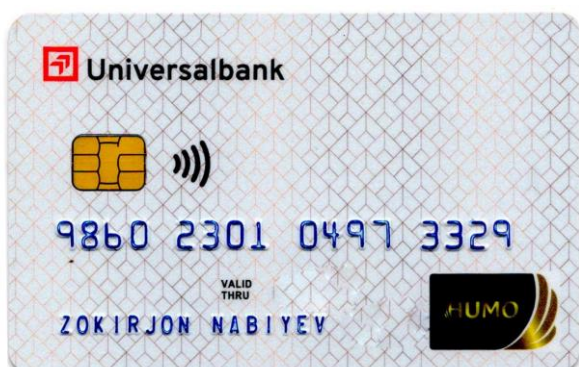
Telegram kanalimiz:

@Maktablar_uchun_hujjatlar

Telegram: nza4567 UZCARD *880*9860230104973329*summa#

Plastik egasi Nabiyev Zokirjon

DIQQAT!!!

**Sizga bu OMONAT qilib beriladi.
To'liq holda olganingizdan so'ng:
Faqat o'zingiz uchun foydalaning.
Hech kimga bermang hattoki eng
yaqin insoningizga ham.
Internet orqali vab-saytlarga
joylamang.
Kanal va gruppalarga tarqatmang.**

**OMONATGA
HIYONAT QILMANG.**